

TÖÖLEHT

Eelhälestus

„Siberi laul“ Agnia (Rutt) Eliaseri raamatust „Passita ja pajata“. Tallinn: Abe, 1992. Lk 54-55

Ah need lagedad väljad,

Umbetuisanud Siberi teed –

Vastu hobused, kronud ja näljas,

Järel loksumas lagunened reed.

Ja kui armetult viltuvajund on hooned,

Mida ehtis kord nikerdus peen,

ja kui külmad ja kalgid on jooned

talupoegade nägude sees.

Rändab ringi me rahvas ju kaua

mööda lõputuid Siberi teid,

paljud hangedes leidnud on haua,

see vaid edasi tiivustab meid.

Näe, me käime ja päike on peitnud

meie eest oma särava pea,

kui me siiski veel meelt pole heitnud,

sest me teame, et lõpp tuleb hea.

Kallis sõber, kas tead, et ah veelgi

tuhat sammu on sammuda ees,

tuhat kavalat käärdu sel teelgi,

tuhat linge, et libiseks mees!

Sõna „kodu“, see armastet sõna,

kauni aegade kumisev kell!

Tõmba sirgu oma norguvajund õlad,

kallis sõber, sa pole nii hell!

Meie päike, see tõuseb ju peagi,

üle eretab talvised raad,

ja nii järsku, et ette ei teagi,

märkad jalge all töötatud maad!

Kuigi kondini väsinud, vaene,

saabud koju, silm kahetsusmärg,

kas sa kurdad siis veel, et ta paene,

et ta lastele kadakast pärg!

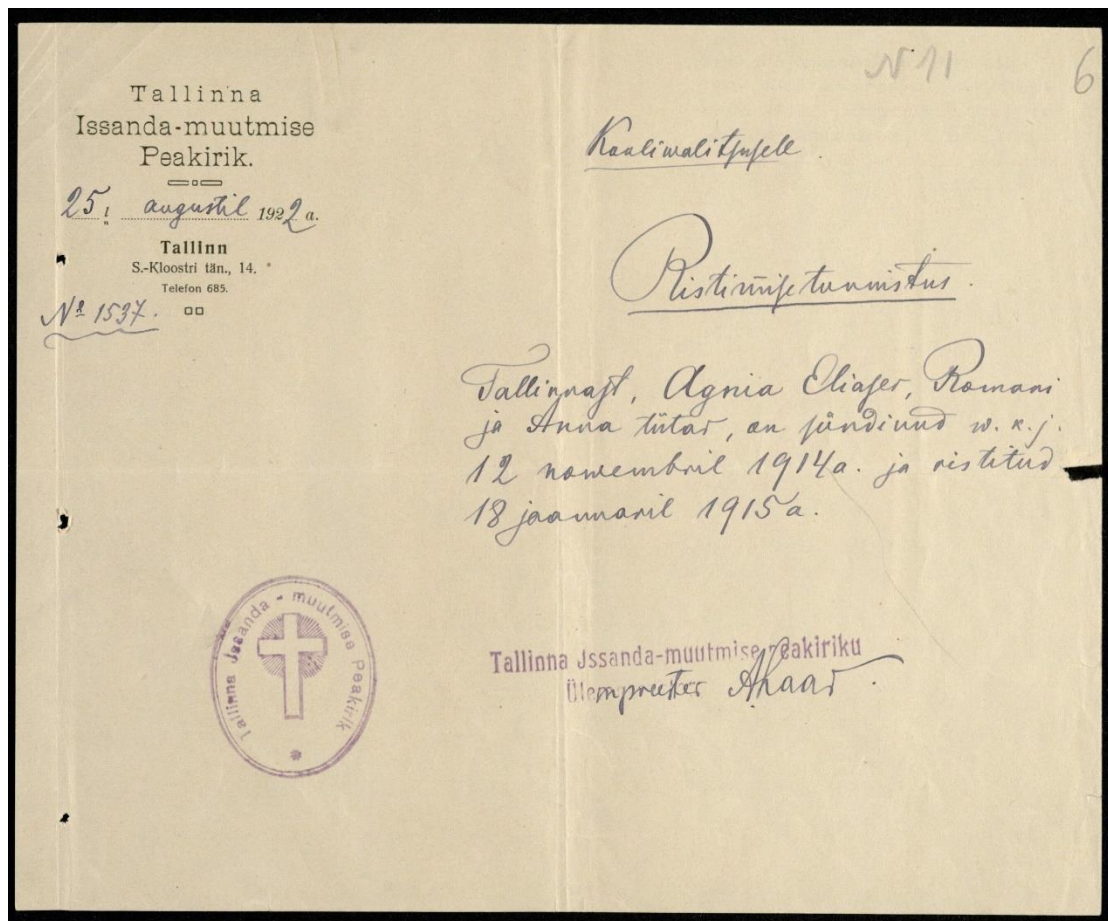
Tema kehvus on kuidagi parem,

ta on armsam kui armastet neid;

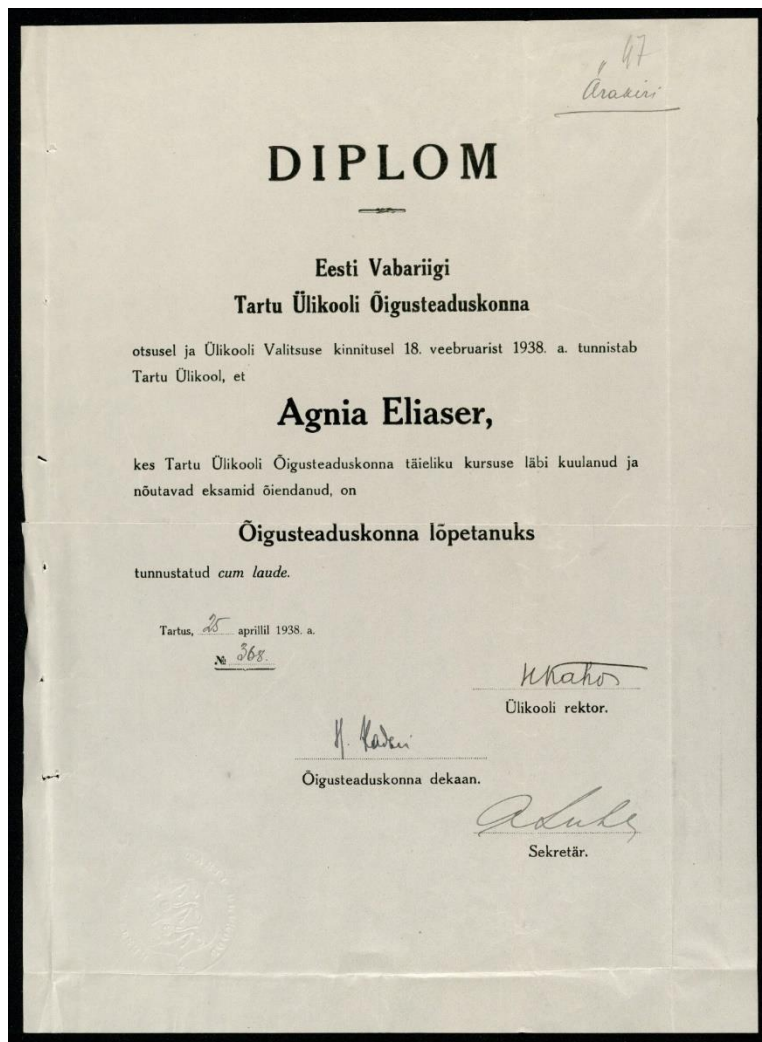
ta on armsam kui uskusid varem,

kui sa rändasid Siberi teid.

Ülesanne 1. Tutvu Agnia Eliaseri elu kajastavate dokumentidega ja fotodega. Joonista paberile ajatelg ning märgi sellele dokumentide ja fotode põhjal tema kaksteist olulist elusündmust, mida arhiiviallikad kajastavad.

EAA.2100.1.1610. Leht 6

EAA.2100.1.1610. Leht 47

Eesti Vabariigi Politseiprefektuur

14. juunil 1941.a. küüditati Tallinnast Rein Eliaser oma abikaasa Anna Eliaseri ning tütre Agnia Eliaseriga. On teada, et Rein Eliaser viidi Sverdlovskisse asuvasse laagrisse. Edasised teated temast puuduvad.

Palume anda välja tõend Eliaserite perekonna repressioonide kohta ning Rein Eliaseri surma korral anda välja surmatunnistus.

Andmed on vajalikud esitamiseks Tallinna Riigivarade Ametile.

Advokaat

M. Heljas

M-A. H e l j a s

ERAF.6-R.1.1005

ERA.4991.1.204.3.9

Agnia Eliaser koos ema Annaga sundasumisel Siberis
1949. aasta suvel peale teistkordset küüditamist.

ERA.4991.1.190.222

3
Tekstiilivabriku «Punane
Koit» trükitsehhi töötajad
avaldavad kaastunnet Agnia
Eliazerile tema ema

ANNA Augusti t. ELIASERI
sünd. 20. VIII 1885
surn. 11. XII 1957
surma puhul.

Ärasaatmine pühapäeval
15. detsembril kl. 14.30 kodust,
Nõmme, Nelgi t. 3, Metsa-
kalmistule.

ERA.4991.1.227. Leht 3

Agnia Eliaser 1977. aasta juulis Tallinna sadamas lähedastega hüvasti jätmas peale Nõukogude võimult loa saamist ümberasumiseks Rootsi õe Elga juurde.

ERA.4991.1.194.525

Kirjastusleping

Kirjastus Eesti Kirjanike Kooperatiiv AB (allpool kirjas-
taja) ja kirjanik Rutt Eliaser (allpool autor) on täna
sõlminud kirjastuslepingu romaanile "Passita ja pajata",
millele on autoril täielikud autoriõigused. Autor müüb ja
loovutab oma ülalmainitud teose kirjastamisõigused kirjas-
tajale järgmistel tingimustel:

- § 1. Leping on kehtiv teose esimese trüki kohta, mille
suurus on maksimaalselt umbes 1200 eksemplari.
- § 2. Kirjastaja määrab raamatu trükiväljumise.
- § 3. Autorihonorari suurus on pauskaalselt kokku 5 500:-
rootsi krooni.
- § 4. Honorarist makstakse 1/3 välja kuu aja järele peale
raamatu väljasaatmist lugejale ja ülejäänud 2/3
ühe aasta jooksul pärast raamatu ilmumist.
- § 5. Autor saab tasuta 25 eks. oma teosest (15 köites,
10 brošeeritult).
- § 6. Autor annab käsikirja üle kirjastajale täielikult
trükikorras.

Lund/Stokholm 84.11.12

Rutt Eliaser
(Autor)

Jaan Kangur
(Kirjastuse esindaja)

Eesti Kirjanike Kooperatiiv Aktiebolag

ERA.4991.1.9. Leht 1

Elga ja Agnia Eliaser puhkusereisil Tenerifel 1992. aastal.

ERA.4991.1.196.551

Rutt Agnia Eliaser surnud

21. detsembril suri Rootsis memuaarikirjanik-jurist Rutt Agnia Eliaser. Lahkunu oli sündinud 25. detsembril 1914 Tallinnas vandeadvokaadi tütrena. Lõpetas Tallinna Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna juristina. Töötas advokaadina ja pearaamatupidajana.

Küüditati 1941.a. juunis Siberisse, töötas Tomski oblastis põllutöödel. 1945.a. vabastati ja naases Eestisse, kus töötas pedagoogilisel tööl. 1948.a. vallandati ja oli seejärel Eesti Kunstnike Liidu pearaamatupidajaks. 1949.a. märtsis küüditati uuesti ja saadeti Krasnojarski kraisse põllutöödele, hiljem telliskivi vabrikusse. 1956.a. sai loa tulla Eestisse, töötas vabrikus raamatupidajana, juriskonsultandina Apteekide Peavalitsuses. Pensionärina emigreerus 1977.a. Rootsi, kus elas oma õe juures, olles „Teataja“ juures korrektoriks ja kaastööliseks.

Rutt Agnia Eliaser on kirjutanud memuaarraamatuid „Passita ja pajata“ (1985) ja „Üheksa ametit“ (1986), kirjeldades küüditatute kui ka kohalike elanike karmi elu, kombeid ja sotsiaalseid olusid.

Koos õega harrastasid maailmas ringi rändamist, külastades teisi

maailmajagusid ja kogedes seal elavate eestlaste elutegevust. Oma mälestustes ei kaotanud ta optimismi, vaid nägi igas olukorras võimalust väikse huumoriga peale jääda. (HO)

Vaba Eestlane. 13.02.1997. Lk 10

21. detsembril 1996. aastal Stockholmis surnud Agnia Eliaseri matused
Tallinna Metsakalmistul 22. aprillil 1997.

ERA.4991.1.198.766

Ülesanne 2. Kuula Stockholmi Eesti Muusika ja Kultuuriühingu Lähiraadio saates 30.04.1986 ette loetud Agnia (Rutt) Eliaseri raamatu „Passita ja pajata“ katkendit ning vasta järgnevatele küsimustele. Saate andis Rahvusarhiivi üle Rootsi Eestlaste Liit.

1. Millest räägib Agnia Eliaseri raamat „Passita ja pajata“?
2. Millal toimus kirjeldatud küüditamine?
3. Kui palju eestlasi küüditati?
4. Kes olid küüditajad?
5. Mille eest inimesi arreteeriti ja küüditati?
6. Mis põhjuse tõi Agnia välja oma perekonna arreteerimiseks ja küüditamiseks?
7. Kes koos Agniaga arreteeriti?
8. Mida Agnia selles ootamatus olukorras taipas kaasa võtta?

9. Milline oli rong, kuhu arreteeritud paigutati?

10. Kust arreteeritud rongis olles süüa said?

11. Kas Agnia isa jäi oma naise ja tütre juurde?

Ülesanne 3. Loe Agnia (Ruti) kirja Eestisse oma noorele sugulasele Rein-Ottele ja vasta järgnevatele küsimustele.

31. 1. 1945 4
Kallis Rein-Otto,
Oled tubli poiss, et ikka jalged meile
kirjutada ja meid ära ei unusta; kirjutad
ka üme olulist, mis vaja kois teada.
Saada mõni leht ka. Kas sa koolis ka
kõik ja keidas üldse see normaalne on see
kasiduse ajandus ja üldse kõik. Loe praegu
Stalini Leninismi küsimusi ja e-tea, kas seal ka
neid ~~pea~~ vaja on täpselt teada. Siin kolhoosid
senini veel päris külgsid ei ole, ikkale saatis
500 rbl, astome 10 pd kartulaid. Jalust ega
leivat müüdi ei maha sõja ajal jätta teha.
Neli aastat on pikk aeg ja ma mõtlen
et ma unustan selle aja palju ära.
Inimesed on liiga ligidal, mets on ümber
liiga müü, loodus liiga meelik. Sellespärast
kaob ühe ära, et mit veel kunagi Euroopasse
saab. Kui küll võivad ära ei söö, siis võib
siis juhtuda, et mõni haigus tapab. Praegu
on maa ümber kogu kui mingi sellepärast
hema ka saab ja lõhub puud ja toob vett. Mina

kannatan väikesel paisel all juba praegu 2 kuud,
see unust ka väikese palaviku. Tekki ei ole ja
eiided lõpuvad otsa, öösel magad lõhub eiideid
palju rohkem. - Kas kase raamatukogu ka kõik
on sõjavägede tarvitada või müüdi sealt midagi
kumagi maha? Raamatute järele on ikka nõrga
Praegu on väga külmas ilmas, umbes 50-60°, too
põrandal külmas vesi. Kirjuta mee kirja veel
kui on võimalik saada mõni Tallinna pilt. Kas
sää (müü) ka kolhoosid on ja kui müüed on
maksud? Kas kala on talul? Kas on võimalik
osta nõõgaineid vabalt või on kaardi pääl
ja kui müüed on normid? Kui palju saab
pehka kõige lihtsam ametnik pangas ja kui
palju saab sinu maa? Kas riidekassa
saab osta ja on ta võga kallid? Kas riisupü-
seid asja nagu täiskannid ja ka jooti ja
tarkunuse jne on võimalik saada? Siin
ei ole paberit olemas ega ka mitte värve.
Olin korra siin ka mänguasjade tegeja - mina
oma füüsilise jõuga liiki ja selle rüüga mis on,
ei suuda vist lõpuks omale müüa müütsida.
Tervita mõni tuttavad, oma kodu, sõpru. Ruti.

ERA.4991.1.218. Leht 7, 7p

31.1.1945

Kallis Rein-Otto,

Oled tubli poiss, et ikka julged meile kirjutada ja meid ära ei unusta; kirjutad ka üsna olulist, mis vaja kõik teada. Saada mõni leht ka. Kas Sa koolis ka käid ja kuidas üldse see korraldatud on, see hariduse asjandus ja üldse kõik. Loen praegu Stalini Leninismi küsimusi ja ei tea, kas seal ka neid ~~juba~~ vaja on täpselt teada. Siin kolhoosis senini veel päris nälginud ei ole, Karla saatis 500 rbl, ostsime 10 pd kartulaid. Jahust ega leivast muidugi ei maksa sõja ajal juttu teha. Neli aastat on pikk aeg ja ma kardan, et ma unustan selle ajaga palju ära. Inimesed on liiga ligidal, mets on ümber liiga suur, loodus liiga metsik. Sellepärast kaob usk ära, et siit veel kunagi Euroopasse saab. Kui küll karud ära ei söö, siis võib siiski juhtuda, et mõni haigus tapab. Praegu on mammus tervem kui mina, sellepärast et tema ka saeb ja lõhub puid ja toob vett. Mina kannatan väikeste paisete all juba peaaegu 2 kuud, see annab ka väikese palaviku. Tekki ei ole ja riided lõpevad otsa, öösel magades lõhub riideid palju rohkem. Kas Kose raamatukogu ka kõik on sõjavägede tarvitada või müüdi sealt midagi kunagi maha? Raamatute järele on ikka nälg. Praegu on väga külmad ilmad, umbes 50-60°, toa põrandal külmab vesi. Kirjuta pika kirja veel, kui on võimalik, saada mõni Tallinna pilt. Kas sääl nütüd ka kolhoosid on ja kui suured on maksud? Kas kalu on turul? Kas on võimalik osta söögiaineid vabalt või on kaardi pääl ja kui suured on normid? Kui palju saab palka kõige lihtsam ametnik pangas ja kui palju saab sinu mamma? Kas riidekraami saab osta ja on ta väga kallis? Kas niisuguseid asju nagu täikammi ja ka jooti ja taskunuge jne on võimalik saada? Siin ei ole paberit olemas ega mitte värve. Olin korra siin ka mänguasjade tegeja – mina oma füüsilise jõuga üksi ja selle riietega, mis on, ei suuda vist lõpuni omale süüa muretseda.

Tervita kõiki tuttavaid, omakseid, sõpru.

Ruti

1. Millal on kiri kirjutatud?
2. Kui palju aega oli möödas Agnia ja tema ema küüditamisest?
3. Miks võis Rein-Ottol olla ohtlik Agniale kirjutada?
4. Mida Agnia nimetab peamise toiduna?
5. Kuidas kirjeldab Agnia oma elukeskkonda?
6. Kuidas Sa tõlgendad Agnia lauset: „Tekki ei ole ja riided lõpevad otsa, öösel magades lõhub riideid palju rohkem.“.
7. Milline oli kirja meeleolu?
8. Millest Agnia puudust tundis?

Lisaülesanne. Loe Rein Eliaseri kirja Petseri jaamast 17. juuni 1941 (ERA.4991.1.218. Leht 6). Kujutle end Rein Eliaseri olukorda. Mõtle, mida ütleksid Sina oma lähedasele inimesele enne sõitu tundmatusse. Kirjuta see kiri.

6

Tallinna I Õigusnõuandla
Juhatajale.

Palun minule kuuluv osa juuni-
kuu palgast välja maksta sms Rein
Koemets'ale. Kirjutuslaud ning masina
laud tarbekorral anda välja minu
tütar Elga Eliaser'ile või kasuda nemale
nende väärtus jaoks juhul, kui tema
neid Nõuandlale müüa sooviks ning
Nõuandla neid osta sooviks.

Petseri jaamas, 17. VI. 41 kell 8 õhtul
Lugupeetavalt
R. Eliaser

Tallinna I Õigusnõuandla

Juhatajale.

Palun minule kuuluv osa juuni-

kuu palgast välja maksta sms Rein

Koemets'ale. Kirjutuslaud ning masina

laud tarbekorral anda välja minu

tütar Elga Eliaser'ile või tasuda temale

nende väärtus jaoks juhul, kui tema

neid Nõuandlale müüa sooviks ning

Nõuandla neid osta sooviks.

Petseri jaamas, 17.06.41 kell 8 õhtul

Lugupeetavalt

R. Eliaser

Haridus- ja Teadusministeerium